

PROGNOZA
ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO
Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

(projekt przyjęty przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dnia
20.06.2005 r.)

Dyrektor W-MBPP w Olsztynie

Hanna Jędrasik

Autor

Zbigniew Zaprzelski

Współpraca

Bożena Kowalczyk

Stanisław Olech

Olsztyn, czerwiec 2005 rok

Spis treści.

1. Informacje wstępne, o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy i jej zawartości	3
2. Informacje o zawartości, głównych celach Projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego” oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami.....	3
3. Istniejący stan środowiska (w tym na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem) oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji Projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”.....	4
4. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”, w szczególności dotyczące obszarów chronionych.....	11
5. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu krajowym i międzynarodowym, istotne z punktu widzenia „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego” oraz sposoby w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu.....	13
6. Przewidywane znaczące oddziaływania na środowisko.....	15
7. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, zmniejszanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”.....	16
8. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko oraz o przewidywanych metodach analizy realizacji projektowanego dokumentu.....	17
9. Streszczenie.....	19
Literatura.....	22

1. Informacje wstępne, o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy i jej zawartości.

Konieczność wykonania niniejszej prognozy wynika z Ustawy z dn.27.04.2001r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. nr 62 z 2001 r., poz. 627). Artykuł 41 ust.1 tej ustawy nakłada obowiązek wykonania prognozy oddziaływania na środowisko między innymi do projektów strategii rozwoju regionalnego. Prognoza niniejsza została opracowana na podstawie tego przepisu.

Sporządzając niniejszy elaborat prognozy kierowano się koniecznością takiego jego opracowania, aby jego zakres i stopień szczegółowości odpowiadał zakresowi uzgodnionemu przez Wojewodę Warmińsko – Mazurskiego (pismo nr ŚR.I.0713/45/05 z dnia 03.06.2005 r., sygnowane z upoważnienia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego).

Przy sporządzaniu prognozy zastosowano głównie metody opisowe i porównawcze.

Zidentyfikowano stan środowiska przyrodniczego obszarów województwa w oparciu o istniejące rozpoznanie oraz problemy ochrony środowiska przyrodniczego.

Przeanalizowano ustalenia obowiązującej *Strategii* istotne z punktu widzenia jakości poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego i jego funkcjonowania oraz porównano do ustaleń Projektu aktualizacji *Strategii*.

Wyszczególniono też cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym i krajowym, a treść Projektu aktualizacji *Strategii* przeanalizowano pod kątem sposobów w jakich te cele zostały w nim uwzględnione.

Zidentyfikowano cele i działania, których realizacja może znacząco ujemnie oddziaływać na środowisko oraz zaproponowano uzupełnienia analizowanego Projektu aktualizacji *Strategii*, które – zdaniem autora prognozy – mogłyby minimalizować szkodliwe oddziaływanie na środowisko.

2. Informacje o zawartości, głównych celach Projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego” oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami.

Analizowany projekt Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego jest aktualizacją obowiązującej obecnie *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego*, przyjętej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego w lipcu 2000 roku.

Projekt uzasadnia potrzebę aktualizacji strategii, opisuje zewnętrzne uwarunkowania strategii, zawiera syntetyczną diagnozę problemów, formułuje wizję rozwoju województwa, ustala cele, priorytety i działania, szacuje potencjał rozwojowy województwa w latach 2007-2013, zawiera propozycje monitoringu strategii.

Głównym celem analizowanego dokumentu jest aktualizacja obowiązującej *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego*. Potrzeba aktualizacji – jak piszą Autorzy Projektu – związana jest głównie ze zmianami zachodzącymi w otoczeniu województwa. Wśród tych zewnętrznych uwarunkowań rozwoju wymienia się między innymi prace nad: Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007-2013, Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego, Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. W kontekście europejskim Autorzy uważają za ważną między innymi poprawę implementacji

Strategii Lizbońskiej (dotyczącej wzrostu konkurencyjności gospodarki państw Unii Europejskiej), którą przyjęto w roku 2000 i uzupełniono w roku 2001.

Konieczność określenia strategii rozwoju województwa przez samorząd wynika z ustawy o samorządzie województwa. Zgodnie z treścią ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. strategia rozwoju województwa uwzględnia w szczególności następujące cele:

- pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej,
- pobudzanie aktywności gospodarczej ,
- podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa,
- zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń,
- kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

3. Istniejący stan środowiska (w tym na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem) oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji Projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”.

3.1. Ranga przyrodnicza i krajobrazowa obszaru województwa.

Region warmińsko-mazurski wyróżnia się w skali kraju i Europy różnorodnością i bogactwem środowiska przyrodniczego, na które składają się głównie: urozmaicona rzeźba terenu, liczne jeziora, zwarte kompleksy leśne, niezanieczyszczone powietrze. Połowę województwa stanowią obszary cenne przyrodniczo objęte ochroną prawną, w tym o międzynarodowej randze.

Najwyższą rangę w hierarchii koncepcji sieci ekologicznej ECONET Polska zyskały duże regiony pojezierzy i tereny przyległe do Zalewu Wiślanego. Zostały one zaliczone do tzw. obszarów węzłowych o znaczeniu międzynarodowym. Są to obszary stosunkowo najmniej przekształcone pod względem przyrodniczym. Sieć ekologiczna ECONET PL, mimo że nie posiada umocowania prawnego, jest najpełniejszym na dzisiaj, całościowym obrazem relacji przyrodniczo – funkcjonalnych środowiska.

Obszar województwa warmińsko – mazurskiego cechuje się krajobrazem charakterystycznym dla terenów młodoglacjalnych - urozmaiconą rzeźbą terenu i dużą różnorodnością form morfologicznych. Urozmaiconą rzeźbą terenu i dużą różnorodnością form morfologicznych (w tym występowaniem dużej ilości jezior) charakteryzuje się głównie równoleżnikowy szeroki pas środkowy województwa. Szczególnie dynamiczną rzeźbą terenu wyróżniają się: Wzgórza Dylewskie, Wzgórza Szeskie oraz Wzniesienia Elbląskie i Górowskie.

Wysoką rangę walorów krajobrazowych województwa potwierdza mapa waloryzacji estetycznej krajobrazów Polski. W skali 6-ciostopniowej większość obszarów województwa została zaliczona do stopnia 4-tego (walory wysokie). Obejmują one głównie strefę pojezierną. Region Wielkich Jezior Mazurskich i Wysoczyzna Elbląska zakwalifikowane zostały do stopnia 5-tego (walory bardzo wysokie).

Ustalenia obowiązującej Strategii.

Wizja rozwoju w obowiązującej *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* jest sformułowana następująco: „Zasobne i gospodarne Warmia i Mazury regionem czystego powietrza, wód i żywności o wysokiej jakości”. Wynika z tego, że realizacja szczegółowych celów *Strategii* musi uwzględniać zachowanie czystego powietrza i wód oraz możliwość produkcji żywności wysokiej jakości. Znajduje to wyraz także w komentarzu do wizji rozwoju, gdzie zakłada się przemysł o technologiach przyjaznych środowisku i stosowanie technologii o najwyższych standardach w dziedzinie ochrony środowiska oraz rozwój rolnictwa ekologicznego.

Jednym z celów strategicznych obowiązującej *Strategii* rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego jest: „Województwo warmińsko-mazurskie krajowym liderem czystości środowiska”. Względnie nieprzekształcone, czyste środowisko przyrodnicze widziane jest jako dźwignia społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Określony jest obowiązek ciągłej dbałości i podporządkowania procesów gospodarczych potrzebie zachowania stanu istniejącego środowiska i poprawy elementów tego wymagających.

Powyższy cel strategiczny jest wysokiej rangi i uważa się, że ma duże znaczenie dla ochrony środowiska przyrodniczego na obszarze województwa.

Ustalenia Projektu aktualizacji Strategii.

Autorzy projektu aktualizacji *Strategii* uważają, że w zakresie środowiska przyrodniczego głównym problemem Warmii i Mazur jest utrzymanie pozycji lidera w czystości środowiska przyrodniczego. Brakuje natomiast koncepcji rozwoju i myślenia w duchu traktowania środowiska przyrodniczego jako przewagi konkurencyjnej, nie ograniczającej lecz integrującej zachowania gospodarcze.

Projekt aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* zmienia wizję rozwoju województwa na następującą: „Warmia i Mazury regionem, w którym warto żyć niezależnie od wieku, wykształcenia, stanu posiadania, pochodzenia, miejsca zamieszkania, płci”.

Projekt ten ustala też główny cel strategii, który brzmi: „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”. W komentarzu do tego celu Autorzy Projektu aktualizacji *Strategii* uważają, że „wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego będzie jednym z ważnych elementów w perspektywie 2015 r., rozstrzygających o konkurencyjności województwa. Zmierzać więc należy do zachowania wysokiego standardu ekologicznego”.

Projekt aktualizacji *Strategii* likwiduje cel strategiczny „Województwo warmińsko-mazurskie krajowym liderem czystości środowiska”, a wprowadza trzy priorytety strategiczne:

- „konkurencyjna gospodarka”,
- „otwarte społeczeństwo”,

- „nowoczesne sieci”.

Literalnie potrzeba ochrony środowiska w projekcie aktualizacji *Strategii* pojawia się dopiero na poziomie celów operacyjnych. W ramach priorytetu „otwarte społeczeństwo” został sformułowany cel operacyjny o następującej treści: „poprawa jakości i ochrona środowiska”. W komentarzu do tego celu Autorzy Projektu uważają, że utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego jest jednym z podstawowych zagadnień w kontekście idei trwałego rozwoju.

Analizując powyższe należy stwierdzić, że projekt aktualizacji *Strategii* obniża rangę ochrony środowiska do poziomu celów operacyjnych. W związku z tym istnieje obawa, że może to nie gwarantować utrzymania wysokiej jakości środowiska w trakcie realizacji niektórych innych celów strategii, szczególnie w ramach priorytetów konkurencyjna gospodarka czy nowoczesne sieci. Dotyczy to zwłaszcza takich celów operacyjnych jak:

- wzrost liczby miejsc pracy,
- wzrost potencjału turystycznego,
- zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.

Z zagadnieniem ochrony krajobrazu i drożności przyrodniczej wiąże się też sprawa ładu przestrzennego, którego kształtowanie i utrzymanie winna uwzględniać strategia rozwoju województwa – zgodnie z treścią ustawy o samorządzie województwa. Z analizy treści Projektu aktualizacji *Strategii* i obowiązującego tekstu *Strategii* można wysnuć wnioski, że nie zawierają one wprost odniesień dotyczącej tej sfery. Mogłyby one między innymi przeciwdziałać tendencjom obniżania walorów krajobrazowych regionu oraz wzrostowi fragmentacji struktur przyrodniczych. Sugeruje się więc wprowadzić do Projektu aktualizacji *Strategii* cele i działania związane z kształtowaniem i utrzymaniem ładu przestrzennego.

Uważa się, że cele te powinny między innymi chronić bogatą przestrzeń przyrodniczą regionu przed nieuporządkowaną urbanizacją. Zwłaszcza chronione przed zabudową powinny być szczególnie cenne obszary tej przestrzeni oraz korytarze środowiskowe je łączące. Część tych terenów jest objęta prawną ochroną przyrody, jednak często nie zapewniająca dostatecznej ochrony przed degradującymi przekształceniami.

Sądzi się, że wspomniana sieć ekologiczna ECONET Polska najpełniej odzwierciedla obszary, które powinny być chronione przed urbanizacją.

W odniesieniu do jednostek morfologicznych i krajobrazowych generalnie z zainwestowania powinny być wyłączone strefy przybrzeżne jezior, doliny rzek, krawędziowe morfologiczne, a także kompleksy leśne, tereny źródłiskowe i bagienne.

3.2. Powietrze atmosferyczne i klimat akustyczny.

Klimat regionu jest surowszy niż w pozostałej części Polski nizinnej (głównie za sprawą dłuższych i chłodniejszych zim).

Stan powietrza atmosferycznego na obszarze województwa jest zadawalający. Stężenia średnie roczne badanych zanieczyszczeń nie przekraczają wartości dopuszczalnych określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 roku. Średnie wartości głównych zanieczyszczeń powietrza wykazują tendencję malejącą. Odnosi się to do okresu obecnego wieku, jak i lat dziewięćdziesiątych wieku ubiegłego, a dotyczy zwłaszcza stężenia SO₂ i pyłu, w mniejszym stopniu zawartości NO₂. W sezonie grzewczym obserwuje się zwiększone stężenia SO₂ i pyłu. W niektórych miastach przekraczane są wartości stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego.

Także depozycja zanieczyszczeń z opadów atmosferycznych do podłoża, analizowana dla lat 1999-2002 jest niższa niż średnia dla obszaru Polski. Chociaż wykazuje ona tendencje malejące w wielu składnikach, to ocenia się, że nadal jest obciążona znaczną ilością kwasotwórczych związków siarki i azotu oraz związków biogennych i metali ciężkich.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego do najbardziej uciążliwych źródeł hałasu należy ruch drogowy, którego źródłem jest wzrastający ruch samochodowy. Wykonywane badania natężenia hałasu przy głównych drogach krajowych oraz w większych miastach wykazują w zdecydowanej większości przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu, a często także jego wartości progowych. Hałas emitowany przez zakłady produkcyjne i usługowe ma charakter lokalny.

Ustalenia obowiązującej Strategii.

Jednym z celów operacyjnych ustalonych w obowiązującej *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* jest „poprawa jakości i ochrona powietrza”. W ramach tego celu ustala się, że dbałość o czystość powietrza przejawiać się musi:

- ograniczeniem emisji zanieczyszczeń przemysłowych,
- ograniczeniem uciążliwości emisji do powietrza ze źródeł rozproszonych,
- preferowaniem ogrzewania przyjaznego środowisku,
- wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii,
- preferowaniem transportu przyjaznego środowisku.

Wśród celów operacyjnych obowiązującej *Strategii* jest też cel „hałas w normie”. W dokumencie tym uznano, że dla poprawy stanu w tym zakresie muszą być preferowane technologie redukujące hałas. Ważna jest budowa obwodnic wokół terenów zurbanizowanych i ekranów dźwiękochłonnych w strefach zabudowy. Uznano też, że niezbędne będzie także tworzenie mechanizmów do egzekwowania obowiązujących stref ciszy na jeziorach i w obszarach chronionych.

Uważa się, że powyższe zapisy powinny sprzyjać ochronie jakości powietrza i klimatowi akustycznemu.

Ustalenia Projektu aktualizacji Strategii.

Projekt aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* w ramach celu operacyjnego „poprawa jakości i ochrona środowiska” ustala cel „poprawa jakości i ochrona powietrza”, dla osiągnięcia którego zapisuje się wszystkie te działania, które wymienione są w obowiązującej *Strategii* w ramach celów operacyjnych „poprawa jakości i ochrona powietrza” i „hałas w normie”.

Uważa się, że wzrastający poziom hałasu, zwłaszcza komunikacyjnego i jego uciążliwość wymaga jednoznacznego zdefiniowania celu operacyjnego w tym zakresie.

3.3. Gleby i lasy.

Rolnicza przydatność gleb na obszarze województwa jest bardzo zróżnicowana. W części południowej województwa przeważają najmniej żyzne gleby bielicoziemne, w północnej – zwięzłe gleby brunatnoziemne oraz należące do najlepszych gleb kraju czarne ziemie kętrzyńskie, braniewskie i mady Żuław. Pojezierną, środkową część województwa cechuje mozaikowaty układ drobnych konturów gleb o różnej przydatności rolniczej, sprzyjający przyrodniczej bioróżnorodności.

Ponad połowa przebadanej powierzchni użytków rolnych cechuje się bardzo kwaśnym i kwaśnym odczynem pH. W powiatach braniewskim, działdowskim, lidzbarskim, ostródzkim i szczywieńskim ich udział w latach 2001-2004 przekraczał ponad 65% powierzchni.

Umiarkowaną erozją zagrożone są drobne kontury gleb, szczególnie o spadkach przekraczających 12 % (łącznie około 6 % obszaru województwa). Gleby województwa cechują się wysoką kwasowością.

Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w 2003 r. - 5011 ha, plasuje województwo na 13 pozycji, najmniejszą powierzchnię ma województwo lubuskie – 1249 ha, największą – wielkopolskie – 10731 ha. Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji stanowi 0,2 % powierzchni województwa (7,1 % powierzchni takich gruntów w kraju).

Grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione w granicach województwa warmińsko-mazurskiego według stanu na 1 styczeń 2004 rok zajmują obszar 759 667 ha, co stanowi 31,4 % powierzchni ogólnej województwa - przy średniej krajowej 29,6 %. Lesistość w województwie od 2000 do 2003 roku wzrosła o 0,30 %. W województwie warmińsko-mazurskim około 95,2 % lasów to lasy publiczne, z tego 98 % stanowią lasy znajdujące się w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Lasy województwa charakteryzują się niezbyt żyznymi warunkami siedliskowymi. Dominującymi typami siedliskowymi są siedliska borowe, które zajmują około 53,0 % powierzchni lasów województwa, siedliska lasowe stanowią 42,2 %, a olsy 4,8 %. Większość powierzchni leśnych stanowią lasy gospodarcze. W województwie warmińsko-mazurskim wyznaczono 146,0 tys. ha. lasów ochronnych, co stanowi 20,2 % powierzchni lasów województwa. W kraju lasy ochronne zajmują 37,3 % powierzchni lasów. Według danych z monitoringu biologicznego i technicznego stan zdrowotny lasów województwa warmińsko-mazurskiego jest lepszy jak przeciętny w kraju.

Ustalenia obowiązującej Strategii.

Jednym z celów ustalonych w obowiązującej *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* jest „poprawa jakości i ochrony powierzchni ziemi”.

Cel ten ma być osiągnięty przez:

- prawidłowe rolnicze użytkowanie gleby (nawożenie, hamowanie procesów erozji), zachęty do rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- racjonalne użytkowanie kopalin i rekultywację wyrobisk poeksploatacyjnych,
- zalesianie gruntów,
- utworzenie nowoczesnego regionalnego systemu gospodarki odpadami łącznie z rekultywacją terenów składowisk odpadów.

Uważa się, że określone w tym zakresie działania będą sprzyjały poprawie jakości gleb, ochronie powierzchni ziemi i zwiększeniu lesistości regionu.

Ustalenia Projektu aktualizacji Strategii.

Projekt aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* w ramach celu operacyjnego „poprawa jakości i ochrona środowiska” ustala cel „poprawa jakości i ochrony powierzchni ziemi”, dla osiągnięcia którego zapisuje się wszystkie te działania, które wymienione są w obowiązującej *Strategii* w ramach celu operacyjnego o takiej samej nazwie.

3.4. Środowisko wodne.

Województwo dysponuje bogatą siecią wód powierzchniowych, na którą składają się liczne jeziora, oczka wodne, rzeki i kanały oraz część Zalewu Wiślanego. Wody stanowią 5,7 % obszaru (średnia dla kraju wynosi 2,7 %). Obszarowo dominują jeziora zgrupowane w 5 pojezierzach, z największą koncentracją w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich. Na obszarze województwa znajduje się około 1100 jezior (powyżej 1 ha), zajmujących łącznie ok. 117282,4 ha – 4,8 % powierzchni województwa. Zalew Wiślany jest największym zbiornikiem przybrzeżnym południowego Bałtyku. Wody te stanowią podstawowy walor przyrodniczy województwa oraz bazę turystyki i rekreacji.

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje obszar wododziałowy na styku dorzeczy Wisły, Pregoi, Niemna i zlewni dopływów Zalewu Wiślanego. Sieć rzeczna województwa jest bogata, lecz rozdrobiona (głównie są to odcinki źródłowe i górne). Jej zasilanie kształtuje się nieco powyżej 6 l/s*km². Przepływy średnie powyżej 10 m³/s osiągają tylko Łyna, Pisa, Drwęca, Pasłęka i Węgorapa. Przepływy rzek pojeziernych są dość stabilne, natomiast pozostałych – znacznie bardziej nieregularne. Północno-zachodni kraniec województwa stanowi obrzeże Zalewu Wiślanego. Położenie wododziałowe sprawia, że na obszar województwa nie dopływa żadna znacząca rzeka, przez co zarówno zasoby jak i jakość wód kształtowane są na tym właśnie obszarze.

Stan czystości rzek w województwie jest niezadowolający. W żadnym z monitorowanych 434 przekrojów w latach 1999-2003 nie stwierdzono wód I klasy. Wody II klasy czystości odnotowano w 50 punktach pomiarowych, a III w 138. Wody pozaklasowe stanowiły aż 56,7 % wszystkich monitorowanych punktów. O obniżonej jakości wód (III klasa lub pozaklasowa) decydowały przede wszystkim takie wskaźniki jak miano coli obrazujące stan zanieczyszczenia wód bakteriami kałowymi, fosfor ogólny, a w dalszej kolejności azotyny, fosforany i tlen rozpuszczony. Duży udział wód pozaklasowych w badanych przekrojach wynika w pewnej mierze z badania rzek przede wszystkim na odcinkach szczególnie zagrożonych. W niektórych przekrojach pomiarowo-kontrolnych badanych rzek stwierdzono poprawę jakości wody, spowodowaną przede wszystkim budową nowych oczyszczalni ścieków lub modernizacją starych (redukcja związków azotu i fosforu) oraz uregulowaniem gospodarki ściekowej na obszarach miast i wsi.

Wśród 94 przebadanych jezior w latach 1999-2003 przeważają jeziora o wodach o obniżonej i niskiej jakości zaliczane do II (34 jeziora) i III (43 akweny) klasy czystości. Wody I klasy czystości posiadają 3 jeziora. Wodami pozaklasowymi charakteryzuje się 14 przebadanych zbiorników.

Zalew Wiślany charakteryzuje się wybitnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Niekorzystne warunki naturalne (duża powierzchnia i niewielka głębokość) powodują, że wykazuje on wyjątkowo wysoką podatność na zanieczyszczenia pochodzące ze zlewni.

Część miast nie posiada chłonnego odbiornika ścieków i ilość odprowadzanych ścieków stanowi znaczny procent jego przepływu. Z miast powiatowych dotyczy to Nidzicy (ilość ścieków stanowi powyżej 25 % średniego niskiego przepływu [SNQ] odbiornika), Kętrzyna, Elbląga, Olsztyna (po kilkanaście procent). Szczególne drastyczne przypadki dotyczą Giżycka i Mrągowa, gdzie ścieki odprowadzane są do jezior lub bardzo małych cieków uchodzących do jezior. Natomiast szczególnie korzystną sytuację pod tym względem mają takie miasta powiatowe jak: Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Nowe Miasto Lubawskie, Pisz, Braniewo. Ilość odprowadzanych z nich ścieków nie przekracza 2 % SNQ odbiornika. Pewne ograniczenia wynikają z położenia części z nich nad rzekami rezerwatowymi jakimi są Drwęca i Pasłęka.

Szczególnej troski o czystość wód wymagają obszary pojezierne (ze względu na małą odporność jezior na degradację) oraz zlewnie rzek zasilających ujęcia: Drwęcy i Narwi.

Oszacowane ogólne zasoby dyspozycyjne wód podziemnych woj. warmińsko – mazurskiego wynoszą 3,1 hm³/dobę. W ujęciu regionalnym zasoby dyspozycyjne na ogół znacznie przekraczają ich pobór. Wyższy udział poboru wody występuje w rejonie miast (Giżycko, Olsztyn, Elbląg), także w zlewni Drwęcy. Tereny, gdzie brak warstw wodonośnych o znaczeniu gospodarczym, występują na niedużych obszarach głównie w północnej części województwa.

Na obszarze województwa zalegają na ogół wody wglębne średniej jakości, wymagające prostego uzdatnienia dla celów pitnych. Naturalnie dobra jakość wód gruntowych obniżona jest przez zanieczyszczenia antropogeniczne. W ostatnich latach jakość tych wód w części ujęć się poprawiła.

Przestrzennie na obszarze województwa przeważają tereny, gdzie zagrożenie wód wglębnych użytkowych poziomów wodonośnych zanieczyszczeniami z powierzchni określa się jako średnie i niskie.

Wody wglębne użytkowych poziomów wodonośnych o bardzo wysokim stopniu zagrożenia zanieczyszczeniami z powierzchni (pozbawione naturalnej izolacji i o czasie przenikania do warstwy wodonośnej krótszym niż pięć lat) grupują się głównie w południowej części województwa (szczególnie w powiatach piskim i szczycieńskim) i – na mniejszych powierzchniach – w jego części środkowej.

Specyfiką województwa warmińsko-mazurskiego jest występowanie znacznych powierzchni obszarów problemowych, wynikających z charakteru środowiska wodnego, a wymagających odrębnej polityki zagospodarowania przestrzennego.

Dotyczy to obszarów wododziałowych (w szczególności węzłów hydrograficznych – z których to terenów źródłiskowych wody spływają w wielu kierunkach), zlewni jezior (w szczególności zlewni pojeziernej, obejmującej zdecydowaną większość jezior na obszarze województwa), terenów gdzie użytkowe wody podziemne są bardzo wrażliwe na zanieczyszczenia z powierzchni (wody podziemne bez izolacji), jezioro Drużno – jako centrum koncentrycznego układu odwodnienia (węzeł hydrologiczny), związane z nim Żuławy Deltę Wisły – obszar depresyjny funkcjonujący dzięki systemowi kanałów i urządzeń melioracyjnych, zagrożony powodzią, Zalew Wiślany i obszar przybrzeżny nad Zalewem.

Ustalenia obowiązującej Strategii.

W ramach celu strategicznego „Województwo warmińsko-mazurskie krajowym liderem czystości środowiska” obowiązująca *Strategia Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* ustaliła cel operacyjny „Dobry stan i jakość wód”. Rezultatem tego celu operacyjnego ma być osiągnięcie przez 50 % wód powierzchniowych I i

II klasy czystości oraz 80 % wody podziemnej zdanej do poboru na cele komunalne. Aby to osiągnąć mają zostać opracowane bilanse i programy zlewniowe.

Ustala się, że w ramach tego celu operacyjnego będzie:

- porządkowana gospodarka wodno-ściekowa (gminne programy gospodarki ściekowej, budowa wysokosprawnych oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji ze szczególnym uwzględnieniem terenów wrażliwych, zwłaszcza zlewni jezior oraz wód podziemnych bez izolacji), zmniejszenie zanieczyszczeń obszarowych pochodzących z rolnictwa,
- porządkowana gospodarka wodno-melioracyjna (tworzenie sprawnego systemu melioracyjnego i rozwój systemu małej retencji),
- zwiększona lesistość na obszarach wododziałowych i wysokich zagrożeń wód.

W ramach celu strategicznego „Infrastruktura techniczna zapewniająca bardziej zrównoważony rozwój regionu oraz atrakcyjność zamieszkania” obowiązująca *Strategia* ustaliła cel operacyjny „infrastruktura techniczna na rzecz ochrony środowiska zgodna z normami Unii Europejskiej”. Ustala się, że realizacja tego celu wymaga dalszego kanalizowania miast i wsi, budowy wysokosprawnych oczyszczalni ścieków, jak największej liczby kotłowni i ciepłowni przyjaznych środowisku, a także zorganizowanego systemu gospodarki odpadami stałymi (zbierania, segregacji i utylizacji).

Spełnienie idei ochrony i poprawy jakości wód byłoby trudniejsze do urzeczywistnienia bez realizacji działań zapisanych w obowiązującej *Strategii*.

Ustalenia Projektu aktualizacji *Strategii*.

Projekt aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* w ramach celu operacyjnego „poprawa jakości i ochrona środowiska” ustala cel „dobry stan i jakość wód”, dla osiągnięcia którego zapisuje się wszystkie te działania, które wymienione są w obowiązującej *Strategii* w ramach celu operacyjnego o takiej samej nazwie.

W Projekcie aktualizacji *Strategii* uwzględniono także cel operacyjny „infrastruktura techniczna na rzecz ochrony środowiska”, która także zawiera działania identyczne z zapisanymi w obowiązującej *Strategii*.

Proponuje się przeanalizować potrzebę i możliwości wprowadzenia dodatkowych działań związanych ze specyfiką regionalną, np. dotyczącą Żuław i jez. Drużno.

4. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”, w szczególności dotyczące obszarów chronionych.

Ponad 46 % powierzchni województwa objęto ochroną prawną ze względu na walory przyrodnicze. Są to obszary cenne przyrodniczo o znaczeniu międzynarodowym (w kraju udział obszarów chronionych wynosi około 1/3 jego powierzchni). Największe powierzchnie zajmują obszary chronionego krajobrazu (39,2 %). Parki krajobrazowe zajmują tylko 6,1 % powierzchni województwa. Jest to mniejszy udział niż średnio w kraju – około 8 %. Natomiast udział powierzchniowy rezerwatów w województwie (1,25%) jest 2,5-krotnie większy niż średni w kraju.

W dokumentach szczebla regionalnego przewidywane jest objęcie statusem ochronnym i podniesieniem rangi ochronnej obszarów, między innymi Puszczy Napiwodzko - Ramuckiej i Puszczy Boreckiej (projektowane parki krajobrazowe). Obydwa obszary są między innymi ważnymi ostojami ptaków o znaczeniu europejskim i włączone zostały do sieci Natura 2000 jako obszary specjalnej ochrony ptaków. Część Mazurskiego Parku Krajobrazowego od lat przewidywana jest do podniesienia do rangi parku narodowego. Również cenne przyrodniczo tereny przygraniczne przewidywane są do utworzenia transgranicznych obszarów chronionych: Zalew Wiślany i obszar Suwalsko – Wisztynecki).

Zalew Wiślany i jezioro Drużno stanowią tereny lęgowe i miejsca odpoczynku awifauny na trasie skandynawsko – iberyjskiego szlaku przelotu ptaków. Posiadają one rangę międzynarodową i zgodnie z ekspertyzą Instytutu Kształtowania Środowiska (1985) mają kluczowe znaczenie jako obszary wodno – błotne o największej bioróżnorodności. Postulowane jest ich zgłoszenie na listę obiektów objętych konwencją z Ramsar, jako ekosystemów podmokłych o międzynarodowej randze ornitologicznej.

Na utworzoną przez UNESCO listę rezerwatów biosfery sugeruje się włączyć jezioro Oświn (rezerwat Siedmiu Wysp) – ważną ostoję ptasią o znaczeniu europejskim.

Ponadto na obszarze województwa ochroną rezerwatową powinno się objąć wiele cennych przyrodniczo terenów.

W ramach realizacji zobowiązań zawartych w dyrektywach unijnych (ptasiej i siedliskowej), będących podstawą tworzenia paneuropejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000 – na obszarze województwa wyznaczono znaczną liczbę ostoi przyrody, w tym 12 obszarów specjalnej ochrony ustanowionych na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U.Nr 229, poz.2313) oraz 8 specjalnych obszarów ochrony, które zostały zgłoszone przez Ministra Środowiska do Komisji Europejskiej. Istnieje propozycja powiększenia części z nich oraz powołania nowych obszarów do sieci Natura 2000.

Atrakcyjność i wielowalorowość środowiska województwa w połączeniu ze znacznym popytem na zasoby przyrodnicze jest źródłem konfliktogenności. Główne konflikty to konflikty interesów, gdy do jednego dobra pretenduje wielu użytkowników. Przykładem może tu być Zalew Wiślany (żeglarze, rybacy, transportowcy, ekolodzy i inni).

Utrudnieniem dla optymalizacji zarządzania środowiskiem jest brak dostatecznego, naukowego rozpoznania wartości progowych tolerancji środowiska na presję na poziomie ekosystemów.

Ustalenia obowiązującej Strategii.

Jednym z celów operacyjnych ustalonych w obowiązującej *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* są „zachowane walory krajobrazowe”. W dokumencie wymienia się, że niezbędnymi działaniami do osiągnięcia tego celu są:

- Podniesienie rangi ochronnej szczególnie obszaru Puszczy Boreckiej oraz Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej,
- restytucja gatunków flory i fauny,
- renaturalizacja bagien, łąk i torfowisk,
- zalesienia i zadrzewienia,
- zapewnienie warunków dla wędrówek zwierząt.

Ponadto w ramach komentarza celu strategicznego „Województwo warmińsko-mazurskie krajowym liderem czystości środowiska” znajduje się odwołanie między innymi do programu NATURA 2000.

Ustalenia Projektu aktualizacji Strategii.

Projekt aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* w ramach celu operacyjnego „poprawa jakości i ochrona środowiska” ustala cel „zachowane walory krajobrazowe”, dla osiągnięcia którego zapisuje się wszystkie te działania, które wymienione są w obowiązującej *Strategii* w ramach celu operacyjnego o takiej samej nazwie.

Uwaga porządkowa. W Projekcie aktualizacji *Strategii* w charakterystyce środowiska przyrodniczego (rozdział 3.3.3., na str.17) zapisano, że na terenie województwa jest 96 rezerwatów przyrody. Jest to liczba już nieaktualna. Według stanu na styczeń 2005 r. liczba rezerwatów w województwie wynosi 102 (co znalazło swój wyraz już w Aktualizacji Diagnozy Środowiska Przyrodniczego wykonanej dla analizowanego projektu aktualizacji *Strategii*).

5. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu krajowym i międzynarodowym, istotne z punktu widzenia „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego” oraz sposoby w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu.

Przyjęta w 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza, że **Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju** (art. 5). Konstytucja ustala także, że ochrona środowiska jest obowiązkiem m. in. władz publicznych, które poprzez swą politykę powinny zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom (art. 74).

II Polityka Ekologiczna Państwa, przyjęta przez Sejm 23 sierpnia 2001 r., określa jako główny cel zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych), przy założeniu, że strategia zrównoważonego rozwoju Polski pozwoli na wdrażanie takiego modelu tego rozwoju, który nie stworzy zagrożenia dla jakości i trwałości przyrodniczych zasobów.

II Polityka Ekologiczna Państwa określa też, że wiodącą zasadą polityki ekologicznej naszego państwa jest wspomniana już, przyjęta w Konstytucji RP, **zasada zrównoważonego rozwoju**, która uzyskała prawo obywatelstwa wśród społeczeństw świata w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992 r. Podstawowym założeniem zrównoważonego rozwoju jest takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwale, nie doznające uszczerbku, możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym. Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych, co oznacza konieczność integrowania zagadnień ochrony środowiska z polityką w poszczególnych dziedzinach gospodarki.

Określone w tym dokumencie cele krótko i średniookresowe o charakterze ogólnym to istotna poprawa stanu środowiska oraz praktyczne wdrożenie przepisów i standardów ekologicznych Unii Europejskiej, umów i konwencji międzynarodowych, a także

wzmocnienie instytucjonalne umożliwiające realizację strategii zrównoważonego rozwoju kraju.

Cele długookresowe, wiążące się z perspektywiczną wizją zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego to między innymi:

- doprowadzenie do ugruntowania zasad zrównoważonego rozwoju jako trwałej podstawy dla polityki gospodarczej i społecznej państwa, organów samorządowych, instytucji społecznych i obywateli;
- pełna integracja polityki ekologicznej z politykami sektorów gospodarczych, z polityką przestrzenną i regionalną oraz polityką konsumencką;
- gruntowna przebudowa modelu produkcji i konsumpcji dla poprawy efektywności energetycznej i surowcowej;
- maksymalnie możliwa odbudowa zniszczeń w środowisku i stworzenie systemów zabezpieczających przed ich ponownym powstaniem;
- utrzymanie i ochrona istniejących ekosystemów (w tym naturalnych siedlisk roślin i zwierząt) cennych przyrodniczo a także obszarów o dużym znaczeniu ekologicznym;
- zachowanie obszarów o wysokich walorach turystyczno-rekreacyjnych jako bazy dla wypoczynku ludności;
- renaturyzacja obszarów cennych przyrodniczo;
- wzrost produkcji w rolnictwie i leśnictwie poprzez lepsze wykorzystanie biologicznego potencjału rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej przy jednoczesnym przeciwdziałaniu nadmiernej intensywności procesów produkcji oraz metod upraw i hodowli;
- rezygnacja z niektórych osiągnięć nauki i techniki, które mogłyby negatywnie wpływać na środowisko.

Polska jest stroną wielu konwencji międzynarodowych z zakresu ochrony przyrody. Wśród nich między innymi:

- konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, przyjętej w 1971 r. w Ramsar w Iranie zwanej Konwencją Ramsar;
- konwencji o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk, przyjętej w 1979 r. w Bernie w Szwajcarii, zwanej Konwencją Berneńską;
- konwencji wędrownych gatunków dzikich zwierząt, przyjętej w 1979 r. w Bonn, RFN, zwanej Konwencją Bońską;
- konwencji o różnorodności biologicznej, przyjętej w 1992 r. w Rio de Janeiro.

Realizując postanowienia konwencji o różnorodności biologicznej opracowana została *Krajowa strategia i Plan działań na rzecz ochrony i racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej*. Została ona zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 25 lutego 2003 r. Jej celem strategicznym jest zachowanie całego rodzimego bogactwa przyrodniczego oraz zapewnienie trwałości i możliwości rozwoju wszystkich poziomów jego organizacji (wewnątrzgatunkowego, międzygatunkowego i ponadgatunkowego). Ochrona różnorodności biologicznej musi obejmować przyrodę całego kraju, bez względu na formę jej użytkowania (obszary objęte ochroną i użytkowane gospodarczo) oraz stopień jej przekształcenia lub zniszczenia.

Wizja rozwoju województwa zawarta w Projekcie aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* „Warmia i Mazury

regionem w którym warto żyć niezależnie od wieku, wykształcenia, stanu posiadania, pochodzenia, miejsca zamieszkania i płci”, a także główny cel strategii „spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy” i jej priorytety strategiczne: „konkurencyjna gospodarka”, „otwarte społeczeństwo” i „nowoczesne sieci”, **nie odnoszą się wprost do zasady zrównoważonego rozwoju.**

Można tylko pośrednio sądzić, że region w którym *warto żyć* powinien być także regionem w którym środowisko przyrodnicze będzie zachowane w sposób nie powodujący uciążliwości dla jego mieszkańców.

Wyraźniej idea zachowania środowiska przyrodniczego na poziomie wysokich standardów zawarta jest w części celów operacyjnych i niektórych działaniach. Dotyczy to głównie celu operacyjnego: „poprawa jakości i ochrona środowiska”. W jego ramach, obok działań na rzecz jakości poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego, ustala się działania wspomagające zachowanie różnorodności biologicznej jak „podniesienie rangi ochronnej obszarów”, „restytucja gatunków fauny i flory”, „renaturalizacja bagien, łąk i torfowisk”, „zapewnienie warunków dla wędrowek zwierząt, czy też zalesienia i zadrzewienia”.

Należy też sądzić, że cel operacyjny: „wspieranie systemu produkcji i promocja regionalnej żywności wysokiej jakości” może być realizowany tylko w dobrze funkcjonującym środowisku, w którym procesy przyrodnicze nie są zakłócone w istotny sposób. Jednym z warunków tego jest wysoka bioróżnorodność.

Także „uzyskanie przez miejscowości położone w województwie statusu miejscowości sanatoryjno-uzdrowiskowych” (działanie w ramach celu operacyjnego „wzrost potencjału turystycznego”) powinno sprzyjać utrzymaniu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego.

Bezpośrednio poprawie jakości poszczególnych elementów środowiska służyć też będzie realizacja celu operacyjnego „infrastruktura na rzecz ochrony środowiska”.

6. Przewidywane znaczące oddziaływania na środowisko.

Z analizy celów, które zawiera Projekt aktualizacji *Strategii* można wnioskować, że realizacja części z nich może znacząco oddziaływać na środowisko. Dotyczy to niektórych celów operacyjnych zawartych w ramach priorytetów konkurencyjna gospodarka oraz nowoczesne sieci. Należy tu zwłaszcza wymienić następujące cele:

- wzrost liczby miejsc pracy,
- wzrost potencjału turystycznego,
- zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.

Projekt aktualizacji *Strategii* przewiduje, że najistotniejszy i najtrwalszy wzrost liczby miejsc pracy będzie następował w czterech obszarach. Jednym z tych obszarów są firmy, wykorzystujące przewagi konkurencyjne regionu i nagromadzony tu potencjał. Wymienia się branże: meblarską, oponiarską, turystyczną i rolno-spożywczą.

Większość z wymienionych branż ze swojej istoty może mieć znaczący wpływ na jakość środowiska przyrodniczego, dość znacznie go obciążając. Będzie to zależało od szeregu działań osłonowych, jak stosowane technologie, odpowiednie zabezpieczenia, właściwe lokalizacje.

Najbardziej atrakcyjne turystycznie tereny na obszarze województwa są jednocześnie obszarami o środowisku przyrodniczym szczególnie wrażliwym na działalność ludzką, stosunkowo łatwo ulegającym degradacji oraz cennymi przyrodniczo. Dotyczy to zwłaszcza jezior i Zalewu Wiślanego. Działaniami zapisanymi w ramach wzrostu potencjału turystycznego są między innymi: „pełne wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru Wielkich Jezior Mazurskich” i „zwiększenie aktywności turystycznej rejonu Zalewu Wiślanego oraz jeziora Drużno”.

Realizacja tych działań bez warunku ochrony środowiska i uwzględnienia jego pojemności może doprowadzić do znaczącego obniżenia jakości środowiska tych obszarów.

Natężenie ruchu na drogach obszaru województwa w latach 1995-2000 wzrosło o 36 % (średnio w kraju 31 %). Z prognozy ruchu na drogach krajowych w obrębie województwa wynika, że natężenie ruchu w roku 2020 będzie na nich ponad dwukrotnie większe niż w roku 2000.

W ramach zwiększenia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej w Projekcie aktualizacji *Strategii* przewiduje się szereg inwestycji drogowych, a wśród nich rozbudowę dróg S-7, S-22 i S51 do parametrów dróg ekspresowych. Przewiduje się także włączenie drogi nr 16 do sieci dróg ekspresowych i jej rozbudowę do parametrów dróg ekspresowych.

Skutkiem tych realizacji będzie obniżenie walorów krajobrazowych terenów sąsiadujących oraz pogłębienie rozcięcia struktur przyrodniczych. Wzmacniając fragmentację będzie wzrastający ruch samochodowy.

7. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, zmniejszanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektu aktualizacji „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego”.

Uważa się, że głównym mankamentem aktualizowanej strategii jest brak odniesienia do środowiska przyrodniczego regionu (środowiska wyróżniającego się w skali kraju i Europy różnorodnością i bogactwem) i potrzeby jego zachowania, na odpowiednio wysokim szczeblu celów: głównych i strategicznych. Sądzi się, że brak takich zapisów zwiększa groźbę degradacji środowiska podczas realizacji strategii, a szczególnie w ramach realizacji niektórych jej celów operacyjnych wymienionych w poprzednim rozdziale. Natomiast gdyby istniała odpowiednio wysoko umocowana zasada mówiąca o potrzebie ochrony środowiska, realizując cele niższego rzędu trzeba by było ją uwzględniać.

Autorzy opracowania w komentarzu do głównego celu strategii piszą, że „wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego będzie jednym z ważnych elementów w perspektywie 2015 roku, rozstrzygających o konkurencyjności województwa”. Jeżeli tak to w *Strategii* już z tego powodu powinno się bardziej wyeksponować konieczność zachowania tej atrakcyjności.

W związku z powyższym uważa się, że konieczność ochrony środowiska i utrzymania go w wysokiej jakości dla przyszłych pokoleń powinna zyskać wyższą rangę w Projekcie aktualizacji *Strategii*.

W tym celu proponuje się co najmniej uzupełnienie celu głównego *Strategii*: „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”, o słowa: *przy zachowaniu wysokich standardów jakości środowiska przyrodniczego i zasady zrównoważonego rozwoju*.

Innym rozwiązaniem mogło by być zapisywanie warunku ochrony środowiska na

poziomie konkretnych celów i działań mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Jest to jednak rozwiązanie gorsze, rodzące niebezpieczeństwo pominięcia części działań, których realizacja może szkodliwie wpłynąć na stan środowiska. Mogło by to służyć ewentualnie jako uzupełnienie odpowiednio wysoko umocowanej potrzeby ochrony środowiska.

W przypadku dróg zmniejszać ich uciążliwość dla otoczenia można poprzez zakładanie wzdłuż nich zwartych pasów zieleni, tzw. stref ekologicznych.

Pogłębianie rozcięcia struktur przyrodniczych przez podniesienie parametrów dróg (co wiąże się zwykle z ich poszerzeniem – szczególnie radykalnym w przypadku dróg ekspresowych) mogło by być zmniejszane przez tworzenie przejść dla zwierzyny (szczególnie w dolinach rzek i w obrębie większych kompleksów leśnych).

Zmniejszać szkodliwość dla środowiska może też komunikacja zbiorowa – poprzez zmniejszanie liczby pojazdów oraz większą możliwość sterowania nowoczesnych technologii – z napędami mniej obciążającymi środowisko.

Pod rozważenie poddaje się też propozycję umieszczenia celu „poprawa jakości i ochrona środowiska” w ramach priorytetu strategicznego „konkurencyjna gospodarka”. Było by to jednoznaczne z rozwojem respektującym ochronę szeroko rozumianego środowiska oraz z wykorzystaniem walorów i zasobów środowiska do aktywizacji społeczno-gospodarczej regionu.

8. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko oraz o przewidywanych metodach analizy realizacji projektowanego dokumentu.

Województwo warmińsko – mazurskie od północy graniczy z Obwodem Kaliningradzkim.

Ze względu na wododziałowe położenie obszaru województwa wody powierzchniowe odpływają z jego terenu w różnych kierunkach – również na terytorium Obwodu Kaliningradzkiego. W kierunku Obwodu odpływa między innymi największa rzeka województwa – Łyna, której wody mają w przekroju przygranicznym charakter pozaklasowy. Realizacja celów Projektu aktualizacji *Strategii*, takich jak dobry stan i jakość wód, czy infrastruktura techniczna na rzecz ochrony środowiska, powinna wpłynąć na poprawę jakości także wód odpływających do Obwodu Kaliningradzkiego.

Wśród struktur przyrodniczych o międzynarodowych powiązaniach, leżących na pograniczu województwa warmińsko – mazurskiego z Obwodem Kaliningradzkim wyróżnia się akwen Zalewu Wiślanego i rejon Puszczy Rominckiej.

W ramach Konwencji Helsińskiej (o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego) i z inicjatywy działającej na podstawie tej konwencji Komisji Helsińskiej (HELKOM), został wykonany przez międzynarodowy zespół Polsko – Rosyjski w 1995 roku Plan Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi Zalewu Wiślanego, zaktualizowany w 1999 r.

Również w latach 1995 – 1996 zostały opracowane koncepcje Transgranicznych Obszarów Chronionych: TOCh „Suwalsko – Wiszyneckiego” i TOCh „Zalew Wiślany”, autorstwa Instytutu Ochrony Środowiska. W koncepcji TOCh „Zalew Wiślany” proponuje się utworzenie „międzynarodowego parku morsko – krajobrazowego”.

Zarówno obowiązująca *Strategia*, jak i Projekt jej aktualizacji nie odnoszą się wprost do potrzeby utworzenia wymienionych Transgranicznych Obszarów Chronionych. W

Projekcie aktualizacji *Strategii* pisze się ogólnie o potrzebie wykorzystania współpracy międzynarodowej dla ochrony środowiska, między innymi w ramach programów CORINE, NATURA, ECONET – Polska. Przewiduje się też kontynuację istniejących już powiązań i uczestnictwo województwa w nowych inicjatywach międzynarodowych na rzecz wspólnego rozwiązywania problemów ochrony środowiska, zwłaszcza zawarcie umowy z Obwodem Kaliningradzkim.

Ponadto występują problemy wymagające rozwiązywania przy współdziałaniu sąsiednich województw. W zakresie ochrony środowiska wynikają one głównie z rozdzielania granicami administracyjnymi obszarów o wybitnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Uważa się, że spójność przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy, wymieniona jako część głównego celu Projektu aktualizacji *Strategii*, powinna być rozumiana nie tylko jako powiązania infrastruktury transportowej, ale także w sensie powiązań przyrodniczych.

Projekt aktualizacji *Strategii* zawiera informacje o przewidywanych metodach analizy jej realizacji. Przewidziane jest powołanie „Komitetu Monitorującego” z zadaniem między innymi monitorowania przebiegu oraz oceny efektywności i skuteczności realizacji strategii. Zakłada się sporządzanie corocznych raportów z przebiegu realizacji priorytetów. Projekt nie zawiera wskaźników w oparciu o które monitorowana miała być realizacja poszczególnych celów, w tym w zakresie poprawy jakości i ochrony środowiska.

9. Streszczenie.

Konieczność wykonania niniejszej prognozy wynika z Ustawy Prawo ochrony środowiska. Prognoza została opracowana na podstawie art.41 tej Ustawy, zgodnie z zakresem uzgodnionym z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim. Przy sporządzaniu prognozy zastosowano głównie metody opisowe i porównawcze.

Prognoza oddziaływania na środowisko Projektu aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego zawiera:

- Informacje o zawartości i głównych celach Projektu aktualizacji Strategii i jego powiązaniach z innymi dokumentami na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

Identyfikuje też prawną konieczność określenia *Strategii Rozwoju* oraz cele, które powinna zawierać. Są to między innymi następujące cele: - *zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń*; - *kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego*.

- Opis istniejącego stanu środowiska oraz potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji analizowanego Projektu, tj. obowiązywania ustaleń obecnej *Strategii*.

Region warmińsko-mazurski wyróżnia się w skali kraju i Europy różnorodnością i bogactwem środowiska przyrodniczego oraz wysokimi walorami krajobrazowymi. Obowiązująca *Strategia* wizję rozwoju regionu wiąże z czystym powietrzem, wodami i żywnością wysokiej jakości, a jednym z celów strategicznych jest pozostawanie krajowym liderem czystości środowiska.

W Projekcie aktualizacji Strategii wizja rozwoju regionu i jego cele strategiczne nie odnoszą się wprost do potrzeby zachowania wysokiej jakości środowiska, obniżając rangę ochrony środowiska przyrodniczego do poziomu celów operacyjnych.

W analizowanym Projekcie nie dostrzeżono też celów odnoszących się wprost do kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego, konieczność czego wynika z wspomnianej ustawy o samorządzie województwa. Cele te mogłyby przeciwdziałać tendencjom obniżania walorów krajobrazowych regionu oraz wzrostowi fragmentacji struktur przyrodniczych. Uważa się, że cele te powinny między innymi chronić szczególnie cenne i wrażliwe obszary przestrzeni przyrodniczej regionu przed urbanizacją. Sugeruje się w tym względzie wziąć pod uwagę sieć ekologiczną ECONET Polska i chronić takie tereny jak strefy przybrzeżne jezior, doliny, krawędzie morfologiczne, kompleksy leśne, tereny źródliskowe i bagienne.

Cele i działania odnoszące się do zachowania odpowiedniej jakości poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego w analizowanym Projekcie zostały na ogół zdefiniowane identycznie jak w obowiązującej *Strategii*. Zwraca uwagę wzrastający hałas komunikacyjny i w związku z tym uważa się za celowe zdefiniować cel operacyjny w tym zakresie (w związku z projektowaną likwidacją celu obecnie obowiązującego „hałas w normie”).

- Opis istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia *Strategii Rozwoju* regionu, głównie dotyczące obszarów chronionych.

Ponad 46 % powierzchni województwa objętych jest ochroną prawną, ze względu na jego wysokie walory przyrodnicze. Atrakcyjność i wielowalorowość środowiska regionu, w połączeniu ze znacznym popytem na zasoby przyrodnicze, jest źródłem konfliktogenności.

Obowiązująca *Strategia* i analizowany Projekt w celu operacyjnym „zachowane walory krajobrazowe” zawierają działania wspierające zachowanie rangi przyrodniczej obszarów w regionie.

- Informacje o celach ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu krajowym i międzynarodowym istotnych z punktu widzenia *Strategii* oraz o sposobach uwzględnienia ich w projektowanym dokumencie.

Przyjęta w 1997 r. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* stwierdza, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

II Polityka Ekologiczna Państwa, przyjęta przez Sejm 23 sierpnia 2001 r., określa jako główny cel zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju. Definiuje też ideę zrównoważonego rozwoju, której podstawowym założeniem jest takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwałe, nie doznające uszczerbku, możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym.

Polska jest stroną wielu konwencji międzynarodowych z zakresu ochrony przyrody, między innymi konwencji o różnorodności biologicznej, przyjętej w 1992 r. w Rio de Janeiro. Realizując postanowienia tej konwencji w dniu 25 lutego 2003 r. została zatwierdzona przez Radę Ministrów *Krajowa strategia i Plan działań na rzecz ochrony i racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej*. Jej celem strategicznym jest zachowanie całego rodzimego bogactwa przyrodniczego oraz zapewnienie trwałości i możliwości rozwoju wszystkich poziomów jego organizacji

Wizja rozwoju województwa zawarta w Projekcie aktualizacji *Strategii* „Warmia i Mazury regionem w którym warto żyć niezależnie od wieku, wykształcenia, stanu posiadania, pochodzenia, miejsca zamieszkania i płci”, **a także główny cel strategii** „spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy” **i jej priorytety strategiczne:** „konkurencyjna gospodarka”, „otwarte społeczeństwo” i „nowoczesne sieci”, **nie odnoszą się wprost do zasady zrównoważonego rozwoju.**

Wyraźniej idea zachowania środowiska przyrodniczego na poziomie wysokich standardów zawarta jest w części celów operacyjnych i niektórych działaniach. Dotyczy to głównie celu operacyjnego: „poprawa jakości i ochrona środowiska”. Także cel operacyjny: „wspieranie systemu produkcji i promocja regionalnej żywności wysokiej jakości” i „uzyskanie przez miejscowości położone w województwie statusu miejscowości sanatoryjno-uzdrowiskowych” mogą być realizowane tylko w dobrze funkcjonującym i wysokiej jakości środowisku. Bezpośrednio poprawie jakości poszczególnych elementów środowiska służyć też będzie realizacja celu operacyjnego „infrastruktura na rzecz ochrony środowiska”.

- Przewidywane znaczące oddziaływania na środowisko które mogą wystąpić w związku z realizacją celów Projektu aktualizacji *Strategii*.

Zdaniem autora dotyczy to głównie następujących celów: wzrost liczby miejsc pracy, wzrost potencjału turystycznego, zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.

- Propozycje rozwiązań mających na celu zmniejszanie negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji Projektu aktualizacji *Strategii*.

Uważa się, że konieczność ochrony środowiska i utrzymania go w wysokiej jakości dla przyszłych pokoleń powinna zyskać wyższą rangę w Projekcie aktualizacji *Strategii*.

Brak takiej rangi zwiększa ryzyko znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko w trakcie realizacji niektórych celów strategii, głównie z priorytetów „konkurencyjna gospodarka” i „nowoczesne sieci”.

Między innymi proponuje się co najmniej uzupełnienie celu głównego *Strategii*: „Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy”, o słowa: *przy zachowaniu wysokich standardów jakości środowiska przyrodniczego i zasady zrównoważonego rozwoju*.

Aby przewidywany wzrost liczby miejsc pracy w takich branżach jak – wymienione w Projekcie aktualizacji *Strategii* – meblarska, oponiarska czy rolno-spożywcza nie powodował degradacji środowiska, powinien być uwarunkowany szeregiem działań osłonowych takich jak odpowiednie technologie i zabezpieczenia, właściwe lokalizacje.

Aby wzrost potencjału turystycznego, nie doprowadził do znaczącego pogorszenia jakości środowiska przyrodniczego (szczególnie przy „pełnym wykorzystaniu potencjału turystycznego Wielkich Jezior Mazurskich” i „zwiększeniu aktywności turystycznej Zalewu Wiślanego i jez. Drużno”), powinien być opatrzony warunkiem ochrony środowiska, w tym powinien uwzględniać pojemność środowiska.

Znaczące negatywne oddziaływanie na środowisko podniesienia rangi dróg (szczególnie do dróg ekspresowych) i wzrastającego ruchu komunikacyjnego, można łagodzić poprzez budowę zwartych pasów zieleni wzdłuż dróg, tworzenie odpowiednich przejść dla zwierzyny, komunikację zbiorową.

- Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko oraz o przewidywanych metodach analizy realizacji projektowanego dokumentu.

Problemy wymagające rozwiązywania przy współdziałaniu sąsiednich województw i Obwodu Kaliningradzkiego w zakresie ochrony środowiska wynikają głównie z rozdzielenia granicami administracyjnymi obszarów o wybitnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Ponadto ze względu na wododziałowe położenie obszaru województwa wody powierzchniowe odpływają z jego terenu w różnych kierunkach – również na terytorium Obwodu Kaliningradzkiego.

W Projekcie aktualizacji *Strategii* pisze się ogólnie o potrzebie wykorzystania współpracy międzynarodowej dla ochrony środowiska, między innymi w ramach programów CORINE, NATURA, ECONET – Polska.

Uważa się, że spójność przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy, wymieniona jako część głównego celu Projektu aktualizacji *Strategii*, powinna być rozumiana nie tylko jako powiązania infrastruktury transportowej, ale także w sensie powiązań przyrodniczych.

Projekt aktualizacji *Strategii* zawiera informacje o przewidywanych metodach analizy jej realizacji, bez zdefiniowania wskaźników monitorowania poszczególnych celów, w tym dotyczących środowiska przyrodniczego.

Literatura.

- Kistowski M. 2003, Regionalny model zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski a strategię rozwoju województw. Uniwersytet Gdański, Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Kistowski M. 2003, Metody sporządzania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko przyrodnicze (na przykładzie prognoz wpływu na środowisko projektów programu rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego woj. pomorskiego). Probl. Ocen Środowiskowych nr 2(21).
- Prognoza oddziaływania na środowisko planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. 2001, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie.
- Prognoza oddziaływania na środowisko Projektu Ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020. 2005, UMCS Lublin.
- Prognoza oddziaływania na środowisko Wstępnego Projektu Zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego. 2005, WBPP w Słupsku.
- Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Aktualizacja diagnozy. Środowisko przyrodnicze. 2005, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie.
- Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Aktualizacja diagnozy. Systemy transportowe. 2005, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie.
- Szulczewska B. 2002, „Oceny strategiczne” a planowanie rozwoju. Probl. Ocen Środowiskowych nr 1(16).